

Romportlová, Marta

**Vztah k Polsku jako specifikum maďarské zahraniční politiky
meziválečného období 1918-1938**

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1985, vol. 34, iss. C32, pp. [19]-28

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102473>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MARTA ROMPORTLOVÁ

VZTAH K POLSKU JAKO SPECIFIKUM MAĎARSKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY MEZIVÁLEČNÉHO OBDOBÍ 1918—1938

Markantní součástí maďarského postupu vůči Československu v mnichovské krizi byla spolupráce s Polskem. Zdaleka nešlo o činitel rozhodující o průběhu událostí nebo dokonce o jejich výsledku, patří však k zajímavým jevům meziválečné střeoevropské politiky a diplomacie.¹ Závažnější než sama fakticita je totiž výpověď, kterou přinášejí o ambicích a možnostech horthyovského Maďarska a meziválečného Polska.

Cílem maďarsko-polských kooperačních pokusů měla být společná hranice mezi dvěma tradičně sprátelenými státy. Pro Polsko by byla bývala důležitým faktorem integrační koncepce, staré jako nové Polsko samo, ať už se ve dvacátých letech jmenovala „intermarium“ či za Becka „třetí Evropa“. Maďarsko doufalo dojít tímto způsobem naplnění své revizní expanze na sever a severovýchod. Horthyovský režim si od podobného postupu sliboval i významnou posilu vnitropolitickou, oba státy pak vzrůst mezinárodní prestiže. Ve 30. letech pak měla být společná hranice Polska dalším krokem od přece jen ne docela pevné pozice ve versailleském systému mezi velmoci a Maďarsku zase únikem z tehdy už evidentního područí Osy, zejména Německa. Konkrétní podněty, zdá se, vycházely od počátku spíše z Maďarska, velkorysé koncepce, strategie i taktické vedení spolupráce si povětšinou osobovalo Polsko. Charakteristický kvalitativní rozpor mezi vágními koncepcemi evropského měřítká a konkrétní

¹ K problematice nejnověji srv.: Maciej Koźmiński, *Polska i Węgry przed drugą wojną światową październik 1938 — wrzesień 1939. Z dziejów dyplomacji i irredenty*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1970, 368 s.; též *O stosunkach politycznych polsko-węgierskich w okresie międzywojennym 1918—1939*, in: *Przyjaźnie i antagonizmy. Stosunki Polski s państwami sąsiednimi 1918—1939*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1977, 263—304; Krzysztof Lewandowski, *Stosunki polsko-czechosłowackie w latach 1918—1939*, tamt., 217—262; Kovács Emil, *Magyar-lengyel kapcsolatok a két világháború között*, Budapest 1971, 415 s.; Boros Ferenc, *Magyar csehszlovák kapcsolatok 1918—1921-ban*, Budapest 1970, 330 s.; Alena Bartlová, *Slovensko-polské vzťahy v rokoch 1918—1938*, Historický časopis 22, 1972, č. 3, 363—384; *Deset let Československé republiky I.*, Praha 1928, 64—65. Studie a monografie obecnějšího záběru stejně jako speciální práce staršího data či užšího tématu budou citovány níže.

ním, úporným a málo realistickým revizionismem už ostatně sám o sobě maďarsko-polským snahám mnoho šancí nedával.

Léta 1919–1920, v nichž se konstituovala nová mapa střední a jihovýchodní Evropy, lze pokládat za první ohraničenou etapu maďarsko-polské zahraničněpolitické spolupráce. Historická tradice dobrých maďarsko-polských vztahů, často utvrzovaná i na bojištích, spolu i se samolibou tradicí duchovní spřízněnosti jediných dvou „šlechtických“ národů v „plebejské“ střední Evropě vykrytalizovaná do pocitu „Polak, Węgier, dwa bratanki“, živého v poměrně širokých vrstvách obou zemí, se staly bohatým propagandistickým zdrojem v okamžiku, kdy se začaly formovat relace mezi Polskem a Maďarskem po dlouhé době opět jako mezi dvěma suverénními státy.² Třetí plochy, jež mezi nimi existovaly, už jen z titulu polské příslušnosti k francouzskému bloku a maďarské úlohy v monarchii, upřímně nesympatické Piłsudskému a jeho kruhům, se nacházely teprve in statu nascendi a zatím nebyly příliš významné, jejich vliv se projevil až ve 30. letech.³

Oficiální varšavská náklonnost k Budapešti, přetrvávající dokonce i republiku rad, po jejím pádu jen vzrostla, když se za partnera nabídl kontrarevoluční systém, na hony vzdálený přes veškerý parlamentní nátěr demokratickému nebezpečí, jež vyzařovalo například ze sousedního Československa. Společná antipatie vůči společnému sousedu vytvořila solidní bázi pro kontakty Maďarska, bezmocného zatím nad troskami svatoštěpánské koruny, s Polskem, oslněným vidinou sarmatismu Rzeczypospolitej.

V koncepcích polské východní politiky – inkorporační i federalistické – hrálo Maďarsko dosti důležitou roli, zejména poté, co se rozbila polská představa hegemonie nad souborem nárazníkových států, jež měly vzniknout na kýžených troskách sovětského Ruska.⁴

Už před kyjevským tažením se polská politika obírala plánem „intermaria“, jehož realizace měla nahradit expanzi a její výsledky soustavy spojeneckých svazků, lépe odpovídajících situaci v tehdejší Evropě. Zamýšlená sféra polského vlivu měla zahrnovat na severu baltické státy, na jihu Rumunsko a Maďarsko. Jejím jednotícím momentem měla být obrana proti pronikání sovětského vlivu do Evropy, jediná společná platforma, na níž bylo snad toto nesourodé společenství států sjednotit. Vůči druhému potenciálnímu nebezpečí, jež by v budoucnu hrozilo Polsku a zdaleka nebylo na počátku dvacátých let tak zřejmé jako později, vůči Německu totiž, byly tyto státy indiferentní až sympatizující a ostatně ani v Polsku samotném je politická veřejnost nepočítala nijak výrazně. Ostatně ani československý postoj ve 20. letech zdaleka ještě nepředjímal závažnost ohrožení Německem. Malá dohoda byla organizována především jako seskupení po obranné stránce protimaďarské a vztahy čes-

² Vážnost těchto představ, jejich mlhavé psychosociologické pozadí a odpoutanost od konkrétna zajímavě prezentuje M. Koźmiński, *O stosunkach...*, 265 až 268.

³ Srv. Hans Roos, *Polen und Europa*, Tübingen 1957, 19.

⁴ Jaroslav Valenta, *Czechosłowacja i Polska w 1918 r.*, Sobótka 20, 1965, č. 4, 555; též, *Polská východní politika a Československo*, in: *Češi a Poláci v minulosti II.*, Praha 1967, 458–469; Wiesław Balcerak, *Koncepcje integracyjne w polskiej polityce zagranicznej*, Dzieje najnowsze II, 1970, č. 1, 31–56.

koslovensko-polské, přes sblíživací pokusy od onoho neratifikovaného o přátelskou smlouvu z počátku 20. let přes smlouvy z roku 1925 k jistému zlepšení vzájemných vztahů v letech 1926–1927 nesměřovaly k řešení problému, který se posléze ukázal nejzávažnějším, totiž obraně obou států vůči Německu i prostřednictvím vzájemného spojení.⁵

Za jeden ze zdrojů, jimiž měl sovětský vliv pronikat, pokládala Varšava Československo.⁶ Přehnaně se obávala tradičního rusofilství určitých vrstev české společnosti a podezřívala je ze snahy získat společnou hranici s Ruskem prostřednictvím dříve uherské Podkarpatské Rusi, jíž se Československo na mírové konferenci domáhalo. Reálnějším zdrojem napětí už byl kromě evidentních sporů o Těšínsko a území na Oravě a Spiši přátelský poměr Československa k západoukrajinským nacionalistům a z toho vyplývající postoj k problémům východní Haliče.⁷ Zauzlení polsko-ukrajinských a československo-maďarských vztahů a předpokládané vůdčí postavení Československa vedlo polskou vládu k tomu, aby se distancovala od tvořícího se seskupení Malé dohody s jejím protimaďarským a protirevizionistickým zaměřením⁸ a bylo s dostatek pádným argumentem pro pokus získat společnou hranici s Maďarskem na Slovensku a na Podkarpatské Rusi a vytvořit tak zárodek budoucího bloku. Kromě politických důvodů padaly na váhu i argumenty ekonomické. Československou hospodářskou a tedy i politickou expanzi na jihovýchod mohla společná hranice oslabit už samotným faktem výhodného dopravního spojení.⁹

Maďarsku tato tendence polské politiky neobyčejně vyhovovala a využívalo každé příležitosti, jak ji posílit, zvláště když v době před podpisem trianonské smlouvy, v období vojenského režimu, nebylo v nejmenším nakloněno akceptovat ztrátu Horní země a Podkarpatské Rusi. Jeho revizní úsilí, jímž se domnívalo uspět v době nepřilís vzdálené, probíhalo po dvou poněkud odlišných a někdy i poněkud konkurujících liniích. Vojenské kruhy chtěly řešit navrácení Slovenska výhradně ozbrojeným vpádem, jiná část vládnoucích vrstev zase metodami politickými. Jejich úro-

⁵ Michał Pułaski, *Stosunki dyplomatyczne polsko-czechosłowacko-niemieckie od roku 1933 do wiosny 1938*, Poznań 1976, 31.

⁶ O polských plánech „intermaria“ srv. Józef Lewandowski, *Československo a integrace střední Evropy počátkem 20. let*, *Slovanský přehled* 52, 1966, č. 5, 281–289.

⁷ Leon Wasilewski (pseud. Old Fellow) napsal v srpnu 1923 v časopise *Droga*: „Ruské nebezpečí nám hrozí i z týla, z Československa. Tento umělý výtvar je na jedné straně zosobněním rusofilství, na druhé pak bariérou mezi Polskem a jeho přirozeným, nesehlávajícím spojencem Maďarskem... Společná polsko-maďarská hranice má pro nás, ostatně jako i pro Maďarsko obrovský význam...“. Cit. podle J. Lewandowského, *Československo...*, 282.

⁸ H. Roos, *Polen...*, 19.

⁹ „Maďarsko je zemědělskou zemí a bylo by dobrým trhem pro náš průmysl; Češi tím, že tvoří mezi oběma zeměmi bariéru ze Slovenska a Podkarpatské Rusi, využívají tohoto odbytiště pro sebe. Neexistenci společné hranice s Maďarskem se Polsku ztěžuje konkurence jeho průmyslu s průmyslem českým na trzích západního Balkánu. Zároveň Češi využitím společné hranice s Rumunskem mohou konkurovat polskému průmyslu i na trhu rumunském. Kdyby Slovensko zůstalo součástí Maďarska, měli bychom spojení se Západem s pominutím českého státu... v dobách pro náš stát těžkých.“ Stanisław Raubał, *Granica polityczna polsko-czechosłowacka*, Warszawa 1927, 71–72.

veň jim však nedávala příliš naděje na rychlý úspěch.¹⁰ Soustředily se na podporu iredentistického hnutí na Slovensku, jež si v průběhu roku 1919 zbudovalo významnou expozituru i na polském území (Jehlicska, Dvorcsák aj.). Maďarská vláda poměrně úspěšně dosahovala jejich prostřednictvím sblížení s Polskem, když přitom obezřetně v zárodku neutralizovala ty momenty jejich agitace, jež byly namířeny proti Maďarsku za získání slovenské samostatnosti. Bohatě dotovala jak tuto slovenskou emigraci, tak promaďarskou kampaň v polském tisku. Velkou aktivitu vyvíjel ve Varšavě se střídavým úspěchem v letech 1919–1920 hrabě Csekonics, neoficiální maďarský zástupce a později první vyslanec.¹¹ Marně se však snažil získat otevřenou vojenskou podporu k akci na odtržení Slovenska. V polském postoji se tak zřetelně projevil postoj profrancouzsky orientovaných národních demokratů. Podporu morální však na počátku roku Csekonicsovi sám Piłsudský přislíbil. Polsko bylo v té době silně zaneprázdněno otázkami východní hranice a zdánlivá pasivita Maďarska v otázce ozbrojené revize, vyvolaná ovšem bohatě opodstatněnými obavami z rumunských vojsk na Tise, mu způsobila jistě zklamání. Přesto však nakonec bylo ochotno angažovat se na maďarskou žádost v zajišťování rumunské neutrality pro případ ozbrojeného útoku na Slovensko.

V březnu 1920 přišlo maďarské vojenské velení na myšlenku opřít svůj plán na získání ztracených území o situaci na polsko-ruské frontě.¹² Ostentativně tedy nabídlo Polsku vojenskou pomoc. Naskýtala se mu tak totiž jakási spíše teoretická možnost dostat tímto způsobem určité vojenské kádry na Ukrajinu a do Haliče, odkud by se posléze, ať už po vítězství nebo na ústupu, mohly obrátit na Slovensko a Podkarpatskou Rus.¹³ Další zhoršení situace na frontě přivedlo dotud krajně rezervovanou polskou vládu k tomu, že začala v červnu 1920 konkrétně jednat s maďarskými zástupci. Jejich představy o druhu a síle pomoci omezené maďarské armády se značně navzájem lišily. Nereálné maďarské gesto podle očekávání stejně ztroskotalo na striktní rozhodnosti, s níž Československo a Rumunsko odmítly maďarským jednotkám přechod přes své území, v první řadě na základě postoje čs. demokratických a zvláště levicových sil. Maďarsko si i poté pokoušelo zajistit polskou pomoc k ofenzívě na sever. Když se však do října 1920 nedočkalo dostatečných záruk, odložilo tento plán ad acta. Mezi oba partnery se navíc postavily polské územní požadavky na Oravu a Spiš, jež by byly bývaly měly platit vůči Maďarsku, dá-

¹⁰ O maďarských pokusech uspět v revizi s pomocí Polska na počátku 20. let srv. zejména Juraj Kramer, *Maďarská iredenta na Slovensku v období od pádu Maďarskej republiky rád do konca roku 1921*, Historický časopis 4, 1956, 487–520; též, *Iredenta a separatizmus v slovenskej politike 1918–1939*, Bratislava 1957, 37 až 86; Alina Szklarska-Lohmannová, *Polsko-czechosłowackie stosunki dyplomatyczne w latach 1918–1925*, Wrocław, Warszawa, Kraków 1967, 121 až 142; Boros Ferenc, *Magyar-csehszlovák...*, 120–132, 218–238; M. Koźmiński, *Polska...*, 31–33; též, *Stosunki...*, 277–279.

¹¹ K Csekonicsovu úsilí viz materiály Országos Levéltár Budapest, Küm. res. pol. 7 t, Tót akció 1919, 1920, mikrofilmy ÚČSD ČSAV Praha, kotouč č. 18, dále J. Kramer, *Iredenta...*, 490–494.

¹² Tamtéž, strana 505, elaborát maďarského ministerstva zahraničních věcí z roku 1928, který rekapituluje maďarsko-polské vztahy v uplynulém desetiletí.

¹³ Pokusy zformovat takové legie se odehrály už r. 1919. *Tamtéž*, 505.

le jisté sblížení Polska s Československem¹⁴ a především polské pokusy získat pro koncepci „intermaria“ Rumunsko dřív, než se zapojí do Malé dohody. Pokud by Maďarsko hodlalo na svazku participovat, nutně by vstala potřeba maďarsko-rumunské dohody, ta však byla pro Maďarsko nepřijatelná.¹⁵ Úspěchu nedoznaly ani pokusy smířit Bukurešť s Maďarskem. Konkrétní Sedmihradsko převážilo v jejich očích pomyslné zisky bloku a Malá dohoda jí byla bezpečnějším útočištěm než polský patronát. Rumunská smlouva s Polskem zůstala tedy na bilaterální bázi,¹⁶ ale i tak o několik stupňů ochladila maďarské nadšení pro kontakty s polskými plány. Když po převratu v květnu 1926 z nich mnohostranný blok na čas vypadl, oficiální polsko-maďarské vztahy už dlouho nepřekračovaly rámec korektních, byť přátelských diplomatických styků, nijak abnormálních kontaktů hospodářských a poměrně četných propagandistických akcí s revizionistickým zaměřením.¹⁷ Polsko-slovensko-maďarská dohoda proti československému státu ovšem zůstala mezi oblíbenými představami maďarské zahraniční politiky, zvláště v období, kdy se v polovině 20. let pomalu formovala Bethlenova „aktivní politika“. Maďaři se čas od času objevovali ve Varšavě se stále vylepšovaným a měněným plánem spolupráce, aniž doznali úspěchu v prostředí jinak jim přátelsky nakloněném.¹⁸ Jejich zahraničněpolitická agresivita, její kalibr a metody byly stále méně adekvátní zahraničněpolitické realitě. (Charakteristickým momentem maďarského přístupu k věci byl třeba pokus jednat s Piłsudským o tajné maďarsko-polské vojenské dohodě ve dnech, kdy byla před podpisem oficiální polsko-československá smlouva.)¹⁹

Změna ve vedení polské zahraniční politiky na počátku 30. let oživila znovu koncepci „intermaria“, tentokrát s důrazem zvláště na jeho jižní

¹⁴ Československo-polská smlouva z 6. 11. 1921. Sbírnka zákonů a nařízení Republiky Československé 1921, č. 213.

¹⁵ J. Lewandowski, *Československo...*, 285, cituje prohlášení ministra Sapiehy v Temps 26. 9. 1920: „Maďarský národ si může být jist polskou sympatií... Pro dobro obou zemí je si přát sblížení Maďarska s Polskem. ... Polsko má společné zájmy s Rumunskem a nemůže je obětovat jinému prospěchu. Maďaři musí vzít na tuto skutečnost zřetel a hledat cestu k dohodě s Rumunskem. Teprve na tomto základě bude možno nastolit těsnější politické vztahy mezi Maďarskem a Polskem...“.

¹⁶ *Tamtéž*, 286.

¹⁷ Rezervovaný maďarský postoj s patrným ostnem zklamání lze pozorovat ve výkladu o průběhu maďarsko-polských vztahů 1919–1934, zpracovaném maďarským ministerstvem zahraničí v roce 1934. Országos Leveltár Budapest-Kúm. res. pol. 1934, 17–573, 13 stran, nedatováno. Elaborát byl zřejmě vypracován před Gömbösovou návštěvou ve Varšavě.

¹⁸ Charakteristická pro polsko-maďarský vztah nejen konce 20. let je poznámka francouzského vyslance ve Varšavě Laroche: „Uznal jsem znovu za vhodné vyjádřit určitý podiv nad maďarofilskými tendencemi, které, jak se mi zdálo, byly v Polsku rozšířeny. Piłsudski mi řekl, že chce pouze zabezpečit rumunský tyl pro případ sovětského útoku... pokud jde o Maršálka, což vlastně nepronesl s cynickou dobrosrdečností v r. 1927 v nástupní audienci nového rumunského vyslance Davily: „Vždycky Maďarům říkám — od Čechů si můžete něco vzít!“.“ Jules Laroche, *Polska lat 1926—1935*, Warszawa 1966, 77.

¹⁹ Országos Leveltár Budapest, Kúm. pol. 1927-7b-269, srv. Gyula Ránki, *Emlékiratok és valóság Magyarország második világháborús szereperől*, Budapest 1964, 34.

křídlo.²⁰ Proti francouzské koncepci Malé dohody se sanační Polsko pokoušelo postavit spojenectví Varšava—Bukurešť—Sofia a linii Varšava—Budapešť—Bělehrad, které se měly opírat o urovnané a vyjasněné vztahy rumunsko-bulharské a maďarsko-srbské. Rozbít Malou dohodu tímto způsobem nebylo o nic jednodušší než ve dvacátých letech, i když konkrétní důvody k napětí mezi státy jihovýchodní Evropy se časem proměnily a Malá dohoda sama byla svazkem nikterak vyrovnaným a stabilním. Obrysy německého nebezpečí nebyly po roce 1930 už zdaleka tak nezřetelné nejen pro ČSSR, ale i pro Polsko. Jakkoli právě spolupráce s ČSR se nabízela jako jeden z nejlogičtějších prvků v systému garance polské bezpečnosti, pokud se o ní vůbec dalo uvažovat, přesto k úhelným kamenům staronové koncepce varšavských politiků patřilo opět dělení Československa, totiž společná hranice s Maďarskem na severu Podkarpatské Rusi. Slovenský separatismus se těšil vydatné podpoře polské vlády, jejíž teoretické úvahy už konstruovaly budoucí hranici.²¹ Se Slovenskem se v té době ve Varšavě — na rozdíl od Budapešti — už nepočítalo jako se součástí svatoštěpánské koruny, nýbrž jako se samostatným polským satelitem a Budapešť ani nebyla do těchto úvah nějak zvlášť zasvěcována.²²

Budapešťská diplomacie bedlivě sledovala všechny události na Wierzbové ulici, jež mohly souviset s Československem. Vzhledem ke své tehdy už proněmecké orientaci musela vždy jen uvítat jakékoli sblížení Polska s Německem. Přesto však 1. a 23. 12. 1933 protestovala v Berlíně, když se byla dověděla o německém záměru nabídnout Polsku pakt o neútočení (zahraničněpolitické kruhy NSDAP s ním pak stejně u *Auswärtiges Amt* neuspěly, a to jen proto, že podobný pakt měl být nabídnut i Československu). V politice svých patronů i spojenců považovala za vhodné jen ty počiny, které nějak směřovaly k podpoře maďarských revizních požadavků.

Po chvilkovém, neočekávaném a veskrze neúspěšném nápadu zlepšit polský vztah k Malé dohodě, jak jej vyvolala krystalizace Paktu čtyř a předpokládané nebezpečí italsko-německé dohody o Rakousku a polském Pomoří, rozhodl se Beck v r. 1934 upravit polský poměr k Německu riskantní cestou spojenectví. V tom okamžiku se před tehdejším maďarským premiérem Gömbösem, který právě horlivě usiloval přizpůsobit politický obraz své země co nejvíce fašistickému ideálu, rozprostřela lákavá platforma pro spolupráci s Polskem při nově se formujícím maďarském náporu na Československo. Sérii svých zahraničních cest, z nichž leckterou šokoval domácí i zahraniční veřejnost, obohatil ve dnech 19.—22. 10. 1934

²⁰ V r. 1930 se stal plk. Józef Beck státním podtajemníkem polského ministerstva zahraničních věcí a v r. 1931 ministrem zahraničí.

²¹ Slovenští separatisté byli ochotni vzdát se oravských a spišských území ve prospěch Polska. O nové koncepci polské evropské politiky srv. Jan Gawronski, *Moja misja w Wiedniu*, Warszawa 1965, 27—28.

²² Problematika Slovenska v polské, německé a maďarské politice má svou literaturu, z níž jako nejkompexnější položky jmenujme na tomto místě Jörg. K. Hoensch, *Die Slowakei und Hitlers Ostpolitik*, Köln—Graz 1965; týž, *Der ungarische Revisionismus und die Zerschlagung der Tschechoslowakei*, Tübingen 1966; Ewa Piotrowska-Orloff, *Kwestja słowacka w polskiej polityce zagranicznej w latach 1938—1939*, Rzeszów 1977.

návštěvou ve Varšavě. Podařilo se mu tím znepokojit zejména francouzskou diplomacii.²³ Uvědomila si, nakolik je konkrétnější maďarsko-polské sblížení nebezpečné jejímu východnímu bezpečnostnímu systému – jeho nejslabším článkem bylo právě Polsko svým odlišným chápáním středoevropských problémů, jak je manifestovalo smlouvou s Německem. Gömbös ve Varšavě znovu potvrdil záměr izolovat československý stát nejlépe maďarsko-polsko-německou hradbou,²⁴ pamětliv toho, aby jeho jednání bylo jak náležitě zaregistrováno v Berlíně.²⁵ V rozhovorech mu dali Piłsudski i Beck jasně najevo, že horthyovský režim může počítat s podporou své politiky v Podunají, zejména v plánech protičeskoslovenských.²⁶ Na konkrétní formulaci polských záměrů s východní částí ČSR a případně úlohy Maďarska v nich tehdy řeč zřejmě ještě nepřišla.²⁷

Zhruba o dva roky později se Polsko konečně cítilo konkrétně ohroženo německou rozpínavostí. Pochod do Porýní a mlčení Západu jím otráslly a „neněmecká Evropa“ začala být důležitá nejen pro obranu východní polské hranice, nýbrž i Pomoří. Patří k pozoruhodným absurditám moderní evropské politiky, že se ji Beck rozhodl zbudovat zrovna s německou pomocí. Měl za nezbytné pro polskou bezpečnost dostat se mezi velmocí jako rovnocenný partner. Pokládal za možné této pozice dosíci, účastnili se Polsko rozbití Československa právě za podmínek vytvořených Německem – to znamená po boku jeho a Maďarska; získá-li mimo jiné i maďarským prostřednictvím oporu v Itálii a v rozporu jejích balkánských ambicí s německými záměry v této oblasti; rozbije-li s italskou pomocí Malou dohodu a získá tak jediného možného a nezbytného spojence proti SSSR – Rumunsko – mimo jiné i tím, že spolu s Itálií přiměje Maďary k solidnímu modu vivendi s Bukurešťí. Co do maďarského vztahu k Rumunům, vyvíjela se v letech 1937–1938 situace pro Polsko příznivěji než v dřívějších dobách. Maďarsko změnilo postupně svou taktiku vůči Malé dohodě a usilovalo ji rozbít zevnitř separátními smlouvami, vedeno k tomu oběma mocnostmi Osy. Maďarsko hrálo tedy, jak jsme ukázali, důležitou roli katalyzátoru. Aby ji mohlo v polském zájmu úspěšně zastávat, připojil se Beck k Hitlerově taktice, orientovat spolu s Itálií jeho revizionismus pouze na Československo.²⁸ Tři, s Itálií prakticky čtyři rozdílné cíle, čtyři

²³ J. Gawroński, *Moja misja...*, 220. „...tegoż wieczora dopytywał mnie Puaux o wynikach warszawskich rozmów z Gömbösem...“.

²⁴ Robert Kvaček, *Nad Evropou zataženo*, Praha 1966, 155.

²⁵ Josef Teichmann, *Maďari ve válce a po válce*, Praha 1937, 42.

²⁶ Ladislav Deák, *Zahraniční politika Gömbösovy vlády*, in: *Dejiny Maďarska*, rkp. 1967, 24–25.

²⁷ J. Gawroński, *Moja misja...*, 221. „...Z poselstwa naszego w Budapescie wiedziałem tyko, że w jego ciągłych kontaktach sprawa ta jest stale poruszana, ale raczej w formie żartu, szukającego odpowiedniego oddźwięku u strony przeciwnej, niż jako konkretna możliwość, mogąca się szybko zaktualizować“.

²⁸ V říjnu 1936 tvrdil Szembek rumunskému vyslanci ve Varšavě Vişoianu: „...mohlo by Polsko zprostředkovat, aby Maďarsko upustilo vůči Rumunsku od svého revizionistického stanoviska a že by si představoval dorozumění Maďarů s Rumuny tak, aby Maďarsko byla dána volná ruka vůči Československu.“ Archiv federálního ministerstva zahraničních věcí Praha, Politické zprávy Varšava 1936, č. 80. Srv. též Robert Kvaček, *Podíl Československa na jednání Malé dohody a Maďarska v letech 1936–38*, Historický časopis 11, 1963, 410.

rozdílné zájmy se tu setkaly ve společném prostředku a společném objektu až posléze oběti — v Československu.

Na sklonku roku 1936 sesumoval Beck možnosti, jež se v současné Evropě Polsku naskýtaly, aby definitivně zvolil jednu z nich.²⁹ Pasivita nebo spojení s Československem nepřipadaly v úvahu.³⁰ Bylo rovněž možno obsadit Kovno nebo svobodné město Gdaňsk, nejschůdnější a nejplodnější se však zdála možnost páta, na niž také padl los: „... zajac Cieszyn oraz pozwołię Węgom zajać Ruś Przykarpacką i uzyskać wspólną granicę z Węgrami. Co do Słowacji, powiedziano by w Budapeszcie, że sprawa jest przegrana i uczyniono by z tego kraju państwo pod naszą opieką“.³¹ Tímto plánem vzbudil sice Beck obavy sanační politiky, výhody vnitropolitické i zahraničnĕpolitické však i u ní nakonec převážily. Protičeskoslovenská kampaň v Polsku zvýšila obrátky³² a byl čas obrátit se do Maďarska. Až do zářijové krize 1938 včetně kontakty s ním ovšem zůstaly jen na diplomatické úrovni, když by Paříž a Londýn, na které byli Poláci nuceni brát zřetel, mohly jakoukoli jinou dohodu Varšavě nepřijemně předhazovat.

Od roku 1936 začalo Maďarsko rozvíjet spojeneckou spolupráci s Německem na protičeskoslovenské bázi.³³ Zatím šlo především o německou snahu omezit vzhledem k balkánskému programu maďarský revizionismus jen na ČSR. S orientací na sever Budapešť jen souhlasila, s omezeními však nikoliv.³⁴ Stejně tomu bylo s reakcemi na plány polské. Maďarsko bylo s radostí ochotno se v jejich rámci účastnit dělení Československa, poněvadž se samo k něčemu podobnému necítilo dost silným. Rozsáhlé koncepce bloků nebo evropské nadvlády a z nich plynoucí nutné ohledy k Rumunsku a Jugoslávii mu však byly vzdáleny. Stejně jako Polsko i Německo odmítaly maďarské vládní kruhy trianonské rozdělení Evropy. Poněvadž Maďarsko jím ze všech partnerů nejvíce ztratilo a po patnácti letech svérázné vnitřní politiky v obezřetném sevření Malé dohody bylo z revizionistických států ekonomicky a vojensky daleko nejslabší, bylo pro ně maximálním cílem získat největší možnou část bývalého území svatoštěpánské koruny. Maďarský revizionismus všech odstínů, snad s výjimkou nejkrajnější fašistické pravice s její teorií hungarismu na přelomu 30. a 40. let, byl zajímavý tím, že jeho představy o způsobu, jímž by kýchýný nový Magyarország využíval svého opětne získaného signa velmoci, byly pozoruhodně vágní a že se jimi vůbec poměrně málo zabýval. Snad i proto, že sama maďarská společnost podvědomě cítila, jak nesmírně obtížná je realizace její fixní ideje — totální revize. Kontinuita s Uhrami,

²⁹ O svých úvahách hovořil 21. 12. 1936 se Szembekem, který je zachytil ve svém deníku. Jan Szembek, *Journal 1933—1938*, Paris 1952, 220.

³⁰ R. Kvaček, *Nad Evropou...*, 279.

³¹ J. Szembek, *Journal...*, 119. Sám zaregistroval i Józef Beck, *Dernier rapport*, Neuchâtel 1951, 109.

³² Srv. Stefania Stanisławska, *Wielka i mala polityka Józefa Becka, marzec—maj 1938*, Warszawa 1962, 18.

³³ R. Kvaček, *Situation...*, 227.

³⁴ I germanofil Gömbös už při varšavské návštěvě v r. 1934 a pak všichni jeho nástupci dávali jasně najevo úmysl neupustit za žádnou cenu od požadavků vůči Rumunsku a Jugoslávii.

velmocenskými ostatně vždy přece jen spíše ve vlastním pocitu a vnějších atributech, než de facto, byla přerývána hlouběji, než si dovedly revizní kruhy připustit. Přeplněné evropské kolbiště pak také neskýtalo příliš volného prostoru, na němž by se bývala dala v tomto směru rozehrát fantazie. Velmocenské postavení a rozměry nebyly Maďarsku ani obranou nezbytností vůči Německu a SSSR, jak tomu bylo například v představách polské politiky, vzhledem k tomu, že bylo od počátku bezpečně zafixováno v satelitním systému Osy. S její pomocí doufalo svoje nároky tak jako tak uspokojit. Na polskou stranu je však kromě důvodů už porůznu výše uvedených přikláněl koncem 30. let ještě jeden nový faktor, právě hloubka závislosti na Německu. Vlivné a ne nepočetné kruhy maďarské politiky měly už za Gömböse k její míře výhrady (jež ovšem nesdílela nyílašovská pravice) a vývoj dalších let je v jejich opatrnosti jen utvrzoval. Společná hranice s Polskem — nejen ovšem na Podkarpatské Rusi, nýbrž i na Slovensku — a účast v polském bloku při zachování ostatních územních požadavků se nabízela jako určitý únik z příliš těsné závislosti na německém spojenci. Ten se ovšem ještě douho a dlouho nesvěřoval na Wierzbové a v Budínském paláci s tím, že právě společná hranice a blok „třetí Evropy“ je něco, co nehodlá připustit, a že konečné slovo při budoucím dělení Evropy nehodlá sdílet ani s Itálií, natož pak s Polskem nebo Maďarskem.

ZUR PROBLEMATIK DER UNGARISCH-POLNISCHEN BEZIEHUNGEN 1918—1938

Markanter Bestandteil der ungarischen Vorgangsweise gegenüber der Tschechoslowakei in der Zeit der Münchener Krise war die Zusammenarbeit mit Polen. Ziel der Kooperationsversuche sollte eine gemeinsame Grenze zwischen diesen beiden traditionell gut befreundeten Staaten sein. Wichtiger als der eigentlich Verlauf dieser Beziehungen ist der Einblick, den sie in die Ambitionen und Möglichkeiten Horthy-Ungarns und des Zwischenkriegs-Polens geben.

Für Polen sollte die gemeinsame Grenze ein wichtiger Faktor in seinen Integrationskonzeptionen („Intermatium“, „Drittes Europa“) sein, Ungarn wollte so die Expansion nach Norden und Nordosten verwirklichen. Während beide Staaten auf ein Anwachsen des internationalen Ansehens hofften, versprach sich das Horthy-Regime vor allem auch eine innenpolitische Stärkung. In den dreissiger Jahren konnte diese gemeinsame Grenze für Polen den Eintritt in den Kreis der Großmächte bedeuten, für Ungarn wiederum eine Flucht aus den Fängen der „Achse“, besonders Deutschlands. Konkrete Anregungen kamen von Anfang an, wie es scheint, eher von Ungarn. Die Gesamtkonzeption, die Strategie sowie die taktische Führung der Zusammenarbeit behielt sich Polen vor.

Die Studie soll die Unterschiede in den Plänen und Vorstellungen beider Staaten, den Einfluß der Großmachtkonzeptionen auf die Realisierung dieser Pläne sowie die gesellschaftspolitischen Hintergründe aufzeigen.